

Javítókulcs – 9. évfolyam

2017.04.21.

A feladatok legkisebb, önállóan értékelhető részeit, az itemeket a magyar ABC kisbetűivel jelöltük. Az itemek már nem bonthatók fel részteljesítményekre, ezért azok már csak kétféleképpen minősíthetők: a tanuló megoldotta vagyis az item megoldása jó, illetve a tanuló nem oldotta meg, vagyis az item megoldása nem jó. Az első esetben az item betűjelét kell bekarikázni. Ha a tanuló megoldása nem egyezik meg teljesen a javítókulcsban (ez főként az esszére vonatkozik) megadott válaszokkal, az eddig bevált gyakorlat szerint a szakirodalommal igazolható jó válasz is pontot ér.

1.

a) Igaz

b) Hamis

c) Igaz

d) Hamis

e) Hamis

f) Igaz

g) Igaz

h) Hamis

i) Hamis

j) Hamis

k) Igaz

l) Igaz

12 pont

2.

a) Olaszország

b) Törökország

c) Ausztria

d) Ukrajna

e) Franciaország

f) Románia

g) Cornelius Scipio nevének aláhúzása

h) Monte Cassino

8 pont

3.

a) Saulus/Saul/Paulus /Szent Pál/Pál apostol

b) Hadrianus

c) Mohamed

d) Koppány

e-f) pápa, az ő idején teljesedett ki a pápaság hatalma, engedélyezte a koldulórendek működését. Ferences-rend - A rend 1209-ben szóban, majd 1223-ban írásban nyert megerősítést III. Ince pápától. Domonkos-rend - Bár a IV. lateráni zsinat 1215-ben megtiltotta az új rendek alapítását, III. Ince pápa kivételt tett Domonkos prédikátorai esetében, és felajánlotta nekik a regulaválasztás lehetőségét. Domonkos és a fráterek Szent Ágoston szabályzata mellett döntöttek 1216-ban. Domingo de Guzmán eretneküldöző tevékenységét az általa alapított rend szerzetesei folytatták, s tették ezt olyan eredményességgel, hogy 1227-ben a zsinat a domonkosokat kifejezetten ezzel a feladattal bízta meg. E folyamat tekinthető az inkvizíció kialakulásában az utolsó lépcsőfokként. A hithirdetők már III. Honoriusától, Ince utódától kérték és kapták jóváhagyásukat. Először 1216. december 22-én az ágostonos regula által szabályozott életvitelt, 1217. január 21-én pedig a prédikációs tevékenységet hagyta jóvá. Ezzel megszületett az Ordo Fratrum Praedicatorum (O.P.), azaz a Prédikátor Testvérek Rendje, közismert nevén a domonkosok szerzetesi közössége.)

g) A velencei doge (dózse) fiával, Orseolo Péterrel harcolt a magyar trónért I. (Szent) István halála után.

h-i) 1270-1290 – magyar király / 1278-ban Habsburg Rudolffal szövetségben legyőzte a cseh uralkodót, II. Ottokárt / pogány szokásokat vett fel

j) Az Árpád-ház utolsó uralkodója / Uralkodása alatt már jelentős hatalmuk volt a tartományuraknak.

11 pont

4.

a) a középkori mezőgazdaság megújításának eszközei a VIII. századtól

b) Hanza városok

c) a gótikus stílus jellemzői

d-e) a sámán aláhúzása, a sámán feladatai a vallási élethez kapcsolódnak /a másik kettő a kettős fejedelemséghez kapcsolható

f-g) Veszprém aláhúzása. Veszprém püspöki székhely. A másik kettő érseki.

h-i) Levente aláhúzása, ő Vazul fia / Gellértet, Imrét szentté avattatta Szent László

(lehetséges válasz még: Gellért aláhúzása, mert ő egyházi ember / a másik két személy herceg)

9 pont

5.

a) román

b) Tömzsi tornyok

c) vastag falak

d) lőrészerű ablakok / félköríves alaprajzú szentély / téglalap alaprajzú hajó / négyzet alaprajzú sisakszerű torony (a válaszok felcserélhetők)

4 pont

6.

a) Az egyház kényszerítette ki (a zsidók és szaracénok pártolása károkat okozott az egyháznak, érdekeiket az 1222. évi Aranybulla háttérbe szorította)

b) Hiteles helyekre bízta a hitelességhez szükséges tanúbizonyítást

c) az ellenállási záradék helyébe az esztergomi érsek kiközösítési jogát elfogadták a törvénysértő királyokkal szemben

d)-a beregi egyezmény megerősítése (az egyház lelki és politikai hatalmának helyreállítása) -1232.

- a király megígérte, hogy nem állít zsidókat és szaracénokat (izmaelitákat) a királyi kamara, pénz-,só-, és az adóügyek vagy más közhivatalok élére

Lásd! megadott szakirodalom: Bertényi Iván: Szent István és öröksége. Vince Kiadó,2000. pp 62-63.

(a válaszok felcserélhetőek)

4 pont

7.

a) despotes

b) Egy leendő császárhoz méltó nevelést kapott / Elsajátította a görög nyelvet, magas szintű államigazgatási, hadtudományi, diplomáciai ismereteket szerzett.

c) Létrehozta a kancelláriát (az udvari papságot magában foglaló királyi kápolna és a királyi kancellária szétválasztásával).

d) I. Lászlót

e) Számos alapítás jellemezte egyházpolitikáját. Pl. esztergomi johannita rendház, egresi,zirci,pilisi,szentgotthárdi és pásztói ciszterci kolostorok

5 pont

8.

a) Mánuel, bizánci császár

b) Kötöny fejedelem / Kötöny, a kunok uralkodója

2 pont

9.

a) A tatár támadások után birtokokat adományozott. Feltételül szabta a várépítést is (amit korábban tiltott)

b) A királyi vármegye bomlásnak indult. A szerviensek nehéz helyzetbe kerültek (megemlítheti a versenyző a vármegyékben folyó jogvédelmi kísérleteket a bárók hatalmaskodásaival szemben. pl. kehidai oklevél)

2 pont

10.

a) királyi tárnokmester

b) Salamon

c) Dénes

d) Bertholdot

e) kalocsai érsekké

f) bánnak

g) vajdának

h) Lovagrendet

i) Barcaságba

j) adómentességet

k) Szentföldre / keresztes hadjáratba

l) Bélát

m) Drávától

n) III. Honorius

o) 1222

p) vármegyéket

16 pont

11. Írja be soronként a meghatározásnak megfelelő megoldásokat!

- a) A vándorló magyarok életmódja.
 b) Görög filozófus. Szókratész tanítványa.
 c) A XIV. sz - ban a pápa franciaországi székhelye.
 d) Céhen kívüli iparos.
 e)Henrik.933-ban seregével legyőzte a magyarokat.
 f) Kr. e. 133-ban néptribunus családneve.
 g) A huszita mérsékelt reformok hívei.
 h) Az ókori Rómában az államügyek igazgatására létrehozott testület.
 i) I. Károly ezen a helyszínen tanácskozott a lengyel és a cseh uralkodóval.
 j)Árpád, a Magyarok bejövetele című kép festője(XIX. sz.)
 k) Nagy Károly, frank uralkodó birodalmának központja.

l)

			N	O	M	Á	D			
			P	L	A	T	Ó	N		
	A	V	I	G	N	O	N			
			K	O	N	T	Á	R		
		M	A	D	A	R	Á	S	Z	
			G	R	A	C	C	H	U	S
	K	E	L	Y	H	E	S	E	K	
		S	E	N	A	T	U	S		
V	I	S	E	G	R	Á	D			
	F	E	S	Z	T	Y				
				A	A	C	H	E	N	

m) Magna Charta

n) Nagy Szabadságlevél / az angol nemesség jogainak törvénybe foglalása / az angol jogrendszer alapdokumentuma

o) Földnélküli János angol király p) 1215-ben adta ki (a válaszok sorrendje felcserélhető) **16 pont**

12. esszé Károly Róbert gazdaságpolitikája

1 pont – a szöveg logikusan szerkesztett, a feladatutasításnak megfelelő témáról írt a versenyző.

Lehetséges válaszok:

A királyi hatalom anyagi alapját nem csak a várak alá tartozó uradalmak biztosították, hanem a **királyi jogon (ius regale) szedett jövedelmek** (pl.: sómonopólium, harmincadvám, nemesfém-monopólium, kamara haszna).

Az 1320-as évek elejétől a nemesérc forgalmazása királyi monopólium volt (minden nemesércbánya hozamát a kamarák vásárolták fel). A bányaművelésre alkalmas magánbirtokot a király bármikor megvásárolhatta, vagy más birtokot adhatott a földbirtokosnak. Ennek következtében a birtokosok titokban tartották a földjeiken talált nemesérclelőhelyeket is. Magyarország **a XIV. században** gazdag volt **arany-és ezüstlelőhelyekben**. 1327-től az uralkodó elrendelte, hogy a tulajdonosok szabadon birtokolhassák földjeiket, ha azon bányát találnak. A feltárt bányák után **bányabért (urburát)** kaptak. Ezt hívják urburának (bányabérnek). De a kitermelt nemesércet csak a királynak adhatta el, és a királyé volt a pénzverés monopóliuma i). A király az urbura egyharmadát átengedte annak, akinek a

birtokán a lelőhely volt, hogy érdekeltté tegye a földbirtokosokat is (1327). Ez megnövelte a királyi bányajövedelmeket. A bányászat fellendülésével bányavárosok létrejötte.

Neksei Demeter tárnokmester volt a gazdasági reformfolyamat kidolgozója.

1326-ban új értékálló aranyforintot (23,5 karátos aranyból kb.3,5 gramm súlyú) veretett firenzei mintára (fiorino d'oro) **Körmöcbányán**.

Korábban a király évente új pénzt adott ki, csökkentett nemesfémtartalommal (pénzrontás). Az új pénzt a vármegyék kötelesek voltak 50%-os felárral megvásárolni az így kapott nyereség volt a **„kamara haszna” (lucrum camarae)**. Az új aranyforint miatt megszűnt a kamara haszna, tehát a bevételek kiesésének pótlására új adófajta volt szükség.

Támogatta a szabad királyi városok fejlődését azzal, hogy ezek csak a királynak fizettek adót, önkormányzattal rendelkeztek, és fallal vették körül magukat. A király így a városokra támaszkodhatott a bárókkal szemben.

A városi polgárok társadalmi, gazdasági helyzetének javulása, az egész országban jelentkező gazdasági fejlődés további bevételeket jelentett az uralkodónak. Kisebbségi adóbevétel volt a nyestbőradó, a helyenként fizetett csöböradó, élelmiszeradó (collecta victualium) és a rendkívüli adó (collecta, exactio). (A collecta később subsidium nevű adóként fordul elő.)

Cenzust fizettek a királyi városok lakói is.

A király jövedelmét növelték az esetenként befolyt **ajándékok** és a „kamara szolgálóiként” számon tartott zsidók különadója (census Judeorum), az elkülönülten élő népelemek – jászok, kunok, szászok – adója a területileg kiváltságolt közösségek, pl. a szepesi „tízlandzsások” befizetései is.

Az új adó **a kapuadó** lett. Ez **jobbágyportánként 18 dénár** volt. A nemesek adómentesek maradtak.

Új külkereskedelmi vám **a harmincadvám** (a tricesima): a főútvonalak mentén felállított harmincadhelyeken szedett külkereskedelmi vám az áru értékének 1%-ában, az Anjou-kor után 3,33%-ában (eredetileg vásárvámokból a királyt illető részt jelentette)

A kereskedelem fellendülését segítette az 1335-ös visegrádi királytalálkozón kötött megállapodás is: Károly Róbert megegyezett Luxemburgi Jánossal, hogy Bécsset megkerülő kereskedelmi utat jelölnek ki, mivel mindkét ország érdekeit sértette Bécs árumegállító joga (árumegállító jog: a város a rajta keresztül haladó kereskedőket arra kényszerítette, hogy áruikat kirakják, s a városban szokásos szabad áron kínálják.)

(Ha a városok jogállásáról és gazdasági fontosságáról ír a versenyző történelmileg helyes válaszokat (nem az adókkal kapcsolatosan) 1 pont adható. - A városiasodás folyamata, amely európai viszonylatban későn, IV. Béla korában bontakozott ki, az Anjouk alatt fellendülőben volt. Károly Róbert és Nagy Lajos fontos jövedelemforrást láttak a királyi városokban, és következetesen igyekeztek szaporítani a számukat. A kiszemelt településeket királyi vagy királynéi tulajdonba vették, kiváltságokkal ruházták fel és szabadnak nyilvánították, adójuk tehát ettől fogva a kincstárt gazdagította. Kezdett kialakulni a magyar városok két típusa a szabad királyi város és a mezőváros.

„Igazi” városnak egyre inkább azt tekintették, amely nemcsak kiváltságokkal, hanem falakkal is meg van erősítve. Belőlük alakult ki a szabad királyi városok csoportja. Székesfehérváron és Esztergomon kívül azok a települések váltak szabadkirályi várossá, amelyeknek földrajzi fekvése kedvező volt. A legfőbb utak Budán futottak össze, amely a 14. századtól az „ország közepe”, legfontosabb városa lett. A kiválasztott települések fejlődését gazdasági előjogok segítették: kereskedők vámmentesen közlekedhettek egy-egy országrészbe, árumegállító jogot kaptak.)

- Bertényi Iván: Szent István és öröksége, Vince Kiadó, 1997. pp 87-94.

- <http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/a-kozepkor-tortenete-476-1492/karoly-robert-uralkodasa/karoly-robert-reformjai>

- http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1342_julius_16_karoly_robert_halala)

Minden helyes válaszlelem egy megoldott feladatelemet, s egy pontot ér.

*Maximális **12 pont** akkor adható, ha legalább **11 feladatelemet (itemet) logikus szövegösszefüggésbe (1 pont) illesztett a tanuló a helyes történelmi szakszókincs alkalmazásával.***

Felhasznált irodalom:

- A verseny meghirdetésekor megadott szakirodalom
- http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1215_junius_15_a_magna_charta_kiadasa
- <http://mult-kor.hu/cikk.php?id=10054>
- <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/kozepkori-egyetemes/index.html>
- <http://lexikon.katolikus.hu>
- http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1045_majus_26_orseolo_peter_huberul_ajanlja_fel_magyarorszagot_a_csaszarnak
- http://mult-kor.hu/20140711_kun_laszlo_a_tragikus_sorsu_magyar_kiraly
- <http://mek.oszk.hu/05600/05600/html>
- <http://www.turautak.com/cikkek/varak--romok/arpad-kori-templomaink/bodrogolaszi--romai-katolikus-templom--szentharomsag-.html>
- <http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/a-kozepkor-tortenete-476-1492/magyarország-a-13-szazadban/iv-bela-uralkodasa>
- <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC00523/01423.htm>
- <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/historia/93-04/ch03.htm>
- Harmat Árpád Péter: Szerzetesrendek története = <http://tortenelemcikkek.hu/node/170>

(a szerző által felhasznált irodalom: Felhasznált irodalom: Török József: Szerzetes- és lovagrendek Magyarországon. Budapest, Panoráma Könyvkiadó, 1990, August Franzen: Kis egyháztörténet, Agape Kiadó, 1998, Georges Duby: Franciaország története, Osiris Kiadó, 2007, Kristina Krüger: Szerzetesrendek, kolostorok. A keresztény művészet és kultúra 2000 éve. Budapest, Vince Kiadó, 2008.)